

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

"การศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างครอบครัวเขตเมือง และเขตชานเมืองกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะ เขตบางกะปิ และเขตมีนบุรี" กำหนดให้ครอบครัวในเขตบางกะปิเป็นครอบครัวเขตเมืองและครอบครัวในเขตมีนบุรีเป็นครอบครัวชานเมือง โดยใช้แบบสอบถามแบบปิด (Close-ended) และแบบเปิด (Open-ended) จำนวน 480 ชุด โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ถามตามรายชื่อในแบบสอบถามและจดบันทึกคำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที ต่อ 1 ชุดคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน 2532 - มิถุนายน 2532 และจำนวนแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูล มี 452 ชุด แบ่งเป็นเขตบางกะปิ 219 ชุด และเขตมีนบุรี 233 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.17 ของแบบสอบถามทั้งหมด ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้ :-

1. ประเภทครอบครัว เขตบางกะปิและเขตมีนบุรีมีครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายและเขตบางกะปามีครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 80.4 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 71.1 อย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำอายุ ลักษณะอาชีพของหัวหน้าครอบครัว ที่อยู่อาศัยเดิม และที่อยู่อาศัยหลังการสมรสมาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

1.1 อายุ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและเขตมีนบุรี ที่มีอายุน้อยมีครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากกว่า และเขตบางกะปิทุกกลุ่มอายุมีครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเขตมีนบุรี

1.2 ลักษณะอาชีพ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและเขตมีนบุรี ที่มีอาชีพใช้แรงงานน้อย มีครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีอาชีพใช้แรงงานมาก และเขตบางกะปิทุกกลุ่มอาชีพมีครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเขตมีนบุรี

1.3 ที่อยู่อาศัยเดิม ครอบครัว เขตบางกะปิและเขตมีนบุรี ที่เคยอาศัยอยู่เขตเมืองชั้นใน เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่า ครอบครัวที่อยู่ปัจจุบันมาตลอด เขตชั้นกลาง/ชานเมือง และต่างจังหวัด และเขตบางกะปิยกเว้นครอบครัวที่อยู่ปัจจุบันมาตลอด มีครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเขตมีนบุรี

1.4 ที่อยู่อาศัยหลังการสมรส คู่สมรส เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่หลังการสมรส แยกครอบครัวออกไปอยู่ที่แห่งใหม่ มีครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าคู่สมรสที่หลังการสมรส อยู่กับบิดามารดา และ เขตบางกะปิทั้ง 2 กลุ่มที่อยู่อาศัยมีครอบครัวเดี่ยวมากกว่า เขตมีนบุรี

2. ขนาดครอบครัว เขตบางกะปิมีครอบครัวขนาด 1-4 คน มากกว่า 5 คนขึ้นไป แต่เขตมีนบุรีมีครอบครัวขนาด 5 คนขึ้นไปมากกว่าเขตบางกะปิ และ เขตบางกะปิมีครอบครัวขนาดเล็ก (1-4 คน) ร้อยละ 60.3 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 48.9 อย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพของหัวหน้าครอบครัว และถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมมาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 ระดับการศึกษา หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มีการศึกษาระดับสูงกว่า มีครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) มีครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเขตมีนบุรี

2.2 ลักษณะอาชีพ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี ที่มีอาชีพใช้แรงงานน้อย มีครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า หัวหน้าครอบครัวที่มีอาชีพใช้แรงงานมากกว่า และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มอาชีพมีครอบครัวขนาดเล็กมากกว่าเขตมีนบุรี

2.3 ถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่เคยอาศัยอยู่เขตเมืองชั้นใน มีครอบครัวขนาดเล็กมากกว่าครอบครัวที่อยู่ปัจจุบันมาตลอด เขตชั้นกลาง/ชานเมือง และต่างจังหวัด และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มที่อยู่อาศัยเดิมมีครอบครัวขนาดเล็กมากกว่าเขตมีนบุรี

3. ความต้องการขนาดครอบครัว ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีต้องการครอบครัวขนาดเล็ก (1-2 คน) มากที่สุด และ เขตบางกะปิมีความต้องการครอบครัวขนาดเล็ก ร้อยละ 82.8 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 77.3 ไม่มีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำอายุ ระดับการศึกษา อาชีพของหัวหน้าครอบครัว บทบาทของภรรยา และถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมมาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

3.1 อายุ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มีอายุน้อยกว่ามีความต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากกว่า และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มอายุต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า เขตมีนบุรี

3.2 ระดับการศึกษา หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา (รวม ปวส.) และ เขตมีนบุรีที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากที่สุด และ เขตบางกะปิยกเว้นกลุ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า เขตมีนบุรี

3.3 ลักษณะอาชีพ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มีอาชีพ เกษตรกรรม มีความต้องการครอบครัวขนาดใหญ่มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น และ เขตบางกะปิยกเว้นกลุ่มอาชีพค้าขายมีความต้องการครอบครัวขนาดใหญ่กว่า เขตมีนบุรี

3.4 บทบาทของภรรยา ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มีภรรยาทำงานนอกบ้าน ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่าที่ไม่ทำงานนอกบ้าน และ เขตบางกะปิทั้ง 2 กลุ่มบทบาทของภรรยา ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า เขตมีนบุรี

3.5 ถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มาจากเขตเมืองชั้นใน ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากที่สุด และครอบครัว เขตบางกะปิที่อยู่ปัจจุบันมาตลอดและมาจากเขตชั้นกลาง/ชานเมืองเท่านั้น ที่ต้องการครอบครัวขนาดเล็กมากกว่า เขตมีนบุรี

4. การตัดสินใจในครอบครัว ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีมีสามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันมากที่สุด รองลงมาภรรยามากกว่าสามีและสามีมากกว่าภรรยา เมื่อเปรียบเทียบ เขตบางกะปิมีสามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันร้อยละ 50.0 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 45.9 ไม่มีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน เมื่อนำระดับการศึกษา สถานที่ทำงานของหัวหน้าครอบครัว และบทบาทของภรรยา มาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

4.1 ระดับการศึกษาครอบครัว เขตบางกะปิสามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันเพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ส่วนในเขตมีนบุรีสามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันมากที่สุดในกลุ่มการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ เขตบางกะปิกลุ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เท่านั้นที่สามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันมากกว่า เขตมีนบุรี

4.2 บทบาทของภรรยา ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่ภรรยาทำงานนอกบ้าน สามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันมากกว่าที่ไม่ทำงานนอกบ้าน และ เขตบางกะปิกลุ่มที่ภรรยาไม่ทำงานนอกบ้านเท่านั้น ที่สามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกันมากกว่า เขตมีนบุรี

5. การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ครอบครัว เขตบางกะปิมีสัดส่วนจำนวนร้อยละของกิจกรรมร่วมกันน้อยกว่า เขตมีนบุรี เมื่อเปรียบเทียบ เขตบางกะปิมีการนำกิจกรรมร่วมกันมาร้อยละ 80.2 น้อยกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 92.8 อย่างมีนัยสำคัญ ณ. ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำสถานที่ทำงานของหัวหน้าครอบครัว และบทบาทของภรรยา มาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

5.1 สถานที่ทำงาน ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่หัวหน้าครอบครัวทำงานอยู่นอก เขตที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน มีแนวโน้มของการทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าที่ทำงานอยู่ในเขตที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มสถานที่ทำงานมีสัดส่วนจำนวนร้อยละที่แสดงว่ามีการทำกิจกรรมร่วมกันน้อยกว่าเขตมีนบุรี

5.2 บทบาทของภรรยา ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่ภรรยาทำงานนอกบ้านมีแนวโน้มทำกิจกรรมร่วมกันน้อยกว่าที่ไม่ทำงานนอกบ้าน และ เขตบางกะปิทั้ง 2 กลุ่มบทบาทภรรยามีสัดส่วนจำนวนร้อยละที่แสดงว่าทำกิจกรรมร่วมกันน้อยกว่า เขตมีนบุรี

6. บทบาทของภรรยา ครอบครัว เขตบางกะปิมีภรรยาทำงานนอกบ้านมากกว่าไม่ทำงานนอกบ้าน แต่เขตมีนบุรีมีภรรยาไม่ทำงานนอกบ้านมากกว่าทำงานนอกบ้าน เมื่อเปรียบเทียบ เขตบางกะปิมีภรรยาทำงานนอกบ้านร้อยละ 57.6 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 49.3 ไม่มีนัยสำคัญ ณ. ระดับ 0.05 จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำอายุ ระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพและสถานที่ทำงานของภรรยา มาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

6.1 อายุ ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีไปทำงานนอกบ้านลดลงตามกลุ่มอายุที่มากขึ้น และ เขตบางกะปิยกเว้นกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป ทำงานนอกบ้านมากกว่าเขตมีนบุรี

6.2 ระดับการศึกษา ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี มีภรรยาทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และ เขตบางกะปิกลุ่มการศึกษาระดับอุดมศึกษา (รวม ปวส.) เท่านั้น ที่ทำงานนอกบ้านมากกว่าเขตมีนบุรี

6.3 ลักษณะอาชีพ ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี มีภรรยาทำงานนอกบ้านอาชีพ เสมียน/พนักงานมากที่สุด

6.4 สถานที่ทำงาน ครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี มีภรรยาทำงานนอกบ้านใน เขตที่ตั้งถิ่นฐานบ้าน เรือนมากที่สุด และ/หรือทำงานอยู่ใน เขตที่ใกล้กับที่อยู่อาศัยมากที่สุด

7. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวระดับมาก มากกว่าระดับน้อย แต่เขตมีนบุรีมีความรู้ระดับน้อยมากกว่าระดับมาก และหัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวระดับมาก ร้อยละ 50.8 มากกว่าเขตมีนบุรีที่มีร้อยละ 30.2 อย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐาน เมื่อนำระดับการศึกษา ลักษณะอาชีพ และสถานที่ทำงานของหัวหน้าครอบครัวมาร่วมพิจารณา ผลการวิจัยมีดังนี้

7.1 ระดับการศึกษา หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว เพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และ เขตบางกะปิยก เว้นกลุ่มการศึกษาาระดับอุดมศึกษา (รวม ปวส.) มีสัดส่วนจำนวนร้อยละที่แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว มากกว่าเขตมีนบุรี

7.2 ลักษณะอาชีพ หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่มีอาชีพผู้บริหาร/การจัดการ มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวมากที่สุด และ เขตบางกะปิยก เว้นกลุ่มอาชีพผู้บริหาร/การจัดการ มีสัดส่วนจำนวนร้อยละที่แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวมากกว่าเขตมีนบุรี

7.3 สถานที่ทำงาน หัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี ที่ทำงานอยู่นอก เขตที่ตั้งถิ่นฐานบ้าน เรือน มีแนวโน้มรู้กฎหมายครอบครัวมากกว่าที่ทำงานอยู่ใน เขตที่ตั้งถิ่นฐานบ้าน เรือน และ เขตบางกะปิทุกกลุ่มสถานที่ทำงานมีสัดส่วนจำนวนร้อยละที่แสดงว่ามีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวมากกว่า เขตมีนบุรี

ผลของการทดสอบสมมติฐานดังที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า หัวหน้าครอบครัวในเขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีมีความต้องการขนาดครอบครัวไม่แตกต่างกัน ครอบครัวใน เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี เป็นครอบครัวที่สามีและภรรยาตัดสินใจ เท่า เทียมกันไม่แตกต่างกัน และภรรยาของ

หัวหน้าครอบครัวใน เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีทำงานนอกบ้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะ เป็น เพราะมี สาเหตุดังนี้

1. ความต้องการขนาดครอบครัว ในอดีตที่ผ่านมารัฐบาลได้มีนโยบายแรงจูงใจให้ ประชากรมีบุตร 1-2 คน ด้วยการใช้สื่อมวลชนแพร่ข่าวสารอย่างทั่วถึง มีการสอนในหลักสูตรการ ศึกษาในระดับต่าง มีเครื่องมือคุมกำเนิดหลายแบบให้เลือกใช้ตามความเหมาะสม ประกอบกับความ เป็น เมืองที่แพร่กระจายเข้าไปในเขตชานเมือง ทำให้ประชากรมีความสะดวกในการเดินทางเข้ามา ติดต่อกับชุมชน เมือง เขตชั้นในที่มีความเจริญ มีความ เป็นอยู่และอุดมคติแบบสังคมเมือง จึงมีการ ถ่ายทอดและรับแบบแผนการดำเนินชีวิตระหว่างกัน และปัจจุบันประชากรที่อยู่ใน เขตชานเมือง มี ภาวะค่าครองชีพสูง เช่นเดียวกับประชากรที่อยู่ใน เขตเมือง มีอาชีพด้วยการออกไปทำงานนอกบ้าน การมีบุตรมากจึง เป็นอุปสรรคหรือภาระการครองชีพ และความคล่องตัวในการออกไปทำงานนอก บ้าน

2. การตัดสินใจในครอบครัว หากพิจารณาเปรียบเทียบการออกไปทำงานนอกบ้าน ของภรรยาของ เขตบางกะปิกับ เขตมีนบุรี จะพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งน่าจะ เป็น เหตุผลที่ สัมพันธ์กันคือ การที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านจะทำให้มีสถานภาพสูงขึ้น เพราะสามีมิได้ เป็น ผู้รับภาระการเลี้ยงดูครอบครัวเพียงคนเดียว เมื่อต้องการตัดสินใจ เรื่องใด เรื่องหนึ่ง สามีและ ภรรยาจึงร่วมปรึกษาซึ่งกันและกัน

3. บทบาทของภรรยา การที่ภรรยาของหัวหน้าครอบครัวในเขตมีนบุรีออกไปทำงาน นอกบ้านไม่แตกต่างกับภรรยาของหัวหน้าครอบครัวในเขตบางกะปิ เพราะปัจจุบัน เขตชานเมืองมี การ เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากการเกษตรกรรมไปเป็นการพัฒนาที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม การ อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย ในระบบการผลิตของการอุตสาหกรรมนั้น มีการใช้แรงงานสตรี เมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สตรีจึง เข้าสู่แรงงานอุตสาหกรรม ประกอบกับความเป็นเมืองมี แพร่กระจายเข้าไปในเขตชานเมือง ทำให้ค่าครองชีพภายในครอบครัวสูงขึ้น ภรรยาของหัวหน้า ครอบครัวจึงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระด้านเศรษฐกิจดังกล่าว

โดยสรุปจะพบว่า ความต้องการขนาดครอบครัว การตัดสินใจในครอบครัว และบทบาท ของภรรยา มีความสัมพันธ์กันคือ การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยา ทำให้สามีและภรรยามีการ ตัดสินใจ เท่าเทียมกัน และความคล่องตัวของการออกไปทำงานนอกบ้านทำให้ต้องการมีบุตรน้อย ตามสภาพ เศรษฐกิจและสังคม

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงว่าอิทธิพลความเป็นเมืองจากศูนย์กลางเขต เมืองชั้นใน มีอิทธิพลทำให้เขตบางกะปิ และ เขตมีนบุรีที่มีที่ตั้งห่างจากศูนย์กลาง เขต เมืองชั้นในในทิศทางเดียวกัน มีความเป็นเมืองต่างระดับกัน และจากการศึกษาโครงสร้างครอบครัวก็สามารถเป็นดัชนีชี้วัดระดับความเป็นเมืองที่ต่างกันได้เช่นกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเปรียบเทียบโครงสร้างครอบครัว เขตบางกะปิและเขตมีนบุรี มีความแตกต่างกันบางด้านตามลุ่มฐาน คือ ประเภทครอบครัว ขนาดครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว ส่วนที่ไม่มีมีความแตกต่างกันคือ ความต้องการขนาดครอบครัว การตัดสินใจในครอบครัว และบทบาทของภรรยา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่ศึกษายังดำเนินต่อไป ตามอิทธิพลของศูนย์กลาง เมืองที่ถ่าย เทระดับความเป็นเมืองออกสู่พื้นที่โดยรอบ

ปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว มาจากการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและรวดเร็วในการเข้าถึงศูนย์กลางความเป็นเมือง คือ บริเวณเขตเมืองชั้นใน แต่เมื่อพิจารณาระดับความเป็นเมืองจากสภาพพื้นที่จริง จะพบว่าระดับความเป็นเมืองมิได้ลดลงตามระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลาง เมืองออกไป เพราะมีศูนย์กลางความเป็นเมืองอยู่ตามแหล่งชุมชนที่พัฒนามาแต่อดีต และกลุ่มบริเวณที่พักอาศัยที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวจากความหนาแน่นภายใน เขตเมือง (บ้านจัดสรร) แต่ศูนย์กลางความเจริญเหล่านี้ เมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณที่อยู่ใกล้ศูนย์กลาง เมืองมากกว่าจะมีระดับความเป็นเมืองน้อยกว่า อย่างไรก็ตาม เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่นำมาศึกษา มีทั้งสมาชิกเก่าที่อาศัยมาแต่เดิมและสมาชิกใหม่ที่อาจมาจาก เขตเมืองชั้นในหรือ เขตอื่นทั้ง เขตเมืองและเขตชนบท แนวความคิดที่น่าจะนำมาอภิปรายผลการวิจัย คือ ความเป็นเมือง (Urbanization) และการติดต่อทางวัฒนธรรม (Acculturation)

การกลายเป็นเมืองเกิดจากกลไกการอพยพของประชากรเข้าไปอยู่ในชุมชน จนมีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น ด้วยชุมชนที่ศึกษามีปัจจัยหลายประการที่ทำให้ติดต่อกับศูนย์กลางของเมืองอย่างสะดวก การเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตแบบเมืองเกิดขึ้นตามลำดับอย่างช้าๆ เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ การจัดระเบียบทางสังคม และอุดมการณ์ต่างๆ ชุมชนมีความทันสมัยทางวัตถุ

ประชาชนประกอบอาชีพประเภทอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการค้า มีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นโดยการสื่อสาร (งามพิศ ลัทธิสงวน 2532:205)

โครงสร้างครอบครัวจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวในเขตบางกะปิ มีลักษณะครอบครัวแบบ เมืองซัด เจนหลายด้าน และมีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไม่สมบูรณ์ตามแบบ เมืองก็ เนื่องจาก เขตนี้แต่ เดิม เคย เป็น เขตชนบทมาก่อน หรือ เป็นครอบครัวที่มาจาก เขตชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงบางส่วนเท่านั้น ส่วนเขตมินบุรีที่ได้รับอิทธิพลความเป็น เมืองจาก เขตศูนย์กลางน้อยกว่า โครงสร้างครอบครัวจึง เป็นแบบชั้วชนบทมากกว่า แต่ก็มีแนวโน้มที่จะ เปลี่ยนไปสู่แบบ เมืองใน ระยะเวลาอันใกล้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น ย่อมเป็นผลมาจากการแพร่กระจาย (Diffusion) ทางวัฒนธรรมจากชุมชน เมืองไปสู่ชุมชนชาน เมือง เพราะมีการติดต่อกันเป็นขบวนการให้และรับ จากระบบคมนาคมขนส่งการสื่อสาร และตัวบุคคล ทุกวันนี้ เขต เมืองและชาน เมืองมีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยระหว่างกัน มีการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจต่อกัน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตเกิดขึ้นตลอดเวลา เพียงแต่ชุมชนใดรับมากหรือน้อยไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสภาพ ของชุมชนแต่ละแห่ง (ผจงจิตต์ อธิคมน์นทะ 2520:205)

การแพร่กระจายความเป็น เมืองจากศูนย์กลาง เมือง คือ เขตเมืองชั้นในมายังเขต บางกะปิมีมากกว่าเขตมินบุรี ด้วยปัจจัยด้านที่ตั้งมีเส้นทางคมนาคมสะดวกและทั่วถึง มีสมาชิกใน ชุมชนเข้าไปติดต่อกันมากกว่า จึงทำให้โครงสร้างครอบครัวบางด้านของ เขตบางกะปิ เป็นแบบ เมือง มากกว่าเขตมินบุรี ส่วนที่ยังมีลักษณะใกล้เคียงกับโครงสร้างครอบครัวมินบุรีอาจ เป็นผลมาจาก ครอบครัวส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างจากศูนย์กลาง เมืองสภาพทั่วไปมีความ เป็นชนบทผสมอยู่ เช่นเดียวกับ เขตมินบุรี วิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวจึงคล้ายคลึงกัน

ข้อ เสนอแนะ

เชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัย ทำให้ทราบว่าโครงสร้างครอบครัวในเขตบางกะปิและ เขตมินบุรี มีความแตกต่างกันด้านประ เภทครอบครัว ขนาดครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกัน และความ รู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว แต่ความต้องการขนาดครอบครัว การตัดสินใจในครอบครัว และ บทบาทของภรรยาไม่แตกต่างกัน จึงมีข้อ เสนอแนะดังนี้

1. ประเภทครอบครัว ในเขตเมืองโดยส่วนใหญ่อยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว ตามสภาพของสังคมที่มีค่าครองชีพสูง สามีและภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เมื่อคู่สมรสมีบุตร การเลี้ยงดูบุตรมีหลายรูปแบบ เช่น จ้างคนเลี้ยงดูที่บ้าน ส่งไปสถานรับเลี้ยงเด็ก และนำไปฝากญาติพี่น้อง บิดามารดามีโอกาสให้ความอบอุ่นและใกล้ชิดกับบุตรน้อย แต่การนำบุตรไปให้บุคคลอื่นเลี้ยงดู บิดามารดาควรพิจารณาเลือกผู้เลี้ยงดูที่มีความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็ก หรือ เป็นสตรีที่มีบุตรแล้ว แต่ปัจจุบันมีสถานประกอบการรับเลี้ยงเด็กหลายแห่ง การควบคุมดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะเป็นไปอย่างใกล้ชิด กำหนดให้สถานประกอบการมีบุคคลที่มีความรู้หรือการศึกษาด้านการเลี้ยงดูเด็ก

แม้ว่าในเขตชานเมืองจะมีสัดส่วนของครอบครัวขยายมากกว่าในเขตเมือง ซึ่งอาจจะเป็นผลดีต่อการเลี้ยงดูบุตรของคู่สมรส ที่อาจจะมิใช่ ย่า ตา ยาย หรือญาติพี่น้อง คอยให้ความช่วยเหลือด้านนี้ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนครอบครัวเดี่ยวจะมีมากกว่าครอบครัวขยาย

กรณีประชากรส่วนใหญ่นิยมอยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว คงจะมาจากภาวะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ กล่าวคือ การที่ราคาที่ดินแพงขึ้น มีการสร้างที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก ทำให้เกิดความคับแคบของการอยู่กันเป็นครอบครัวขยาย หากมีญาติพี่น้อง เข้ามาอยู่อาศัยทำให้คู่สมรสขาดความเป็นส่วนตัว จึงน่าจะมีการกำหนดให้สร้างที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับการอยู่กันเป็นครอบครัวขยายตามสภาพพื้นฐานของสังคมไทย

หรือจะมีการรณรงค์ให้ประชากรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่กันเป็นครอบครัวขยาย เพราะอาจจะช่วยให้ปัญหาครอบครัวลดลง เช่น ญาติพี่น้องในครอบครัวช่วยกันสมานหรือไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของคู่สมรส ทำให้ไม่ต้องหย่าร้างกัน เป็นต้น

2. จำนวนสมาชิกในครอบครัวในเขตเมืองจะอยู่กันประมาณครอบครัวละ 1-4 คน ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก แบบครอบครัวเดี่ยว เพราะเครือญาติไม่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในครอบครัว แม้ว่าการอยู่กันเป็นครอบครัวขนาดเล็กจะสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ แต่ถ้าอยู่กันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีเครือญาติคนอื่นมาอาศัยรวมอยู่ด้วย และช่วยครอบครัวเชิงเศรษฐกิจด้วยการมีรายได้มาแบ่ง เบาภาระในครอบครัว หรืออาจจะมอบหมายหน้าที่ภายในครอบครัวให้ทำ อาจเป็นผลดีกว่าการจ้างงานจากบุคคลภายนอก ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สิน และชีวิตดังที่ปรากฏให้เห็น

3. ความต้องการขนาดครอบครัว ปัจจุบันคู่สมรสนิยมมีบุตร 1-2 คนมากที่สุด และจากผลการวิจัยหัวหน้าครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีต้องการมีบุตร 1-2 คน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการลดจำนวนประชากรของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามจำนวนบุตรของแต่ละครอบครัวยังมีความสัมพันธ์กับเพศบุตรที่ต้องการ หากมีวิทยาการที่ช่วยกำหนดเพศบุตร ตามความต้องการของคู่สมรสได้ จำนวนบุตรของแต่ละครอบครัวอาจเป็น 1-2 คนอย่างแท้จริง แต่ค่านิยมต้องการบุตรเพศใดเพศหนึ่ง อาจจะมีส่วนให้สังคมให้ความสำคัญกับบุคคลในเรื่องของเพศมากกว่าความสามารถ หากได้มีการณรงค์หรือ เปลี่ยนค่านิยมในเรื่องดังกล่าว อาจเป็นผลดีต่อการพึงพอใจในเพศของบุตรที่มีอยู่ และสังคมอาจมีความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงมากยิ่งขึ้น

4. การตัดสินใจในครอบครัว เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีมีสามีและภรรยาตัดสินใจเท่าเทียมกัน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงว่าคู่สมรสต่างยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สามีลดอำนาจนิยมลง และอาจเป็นผลให้สถานภาพของสตรีสูงขึ้นในปัจจุบัน การรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันของสามีและภรรยา จะช่วยแก้ไขปัญหภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะเสนอแนวทางการแก้ไขที่เกิดขึ้นเหมาะสมกว่าที่จะให้สามีหรือภรรยา เป็นผู้ตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว พื้นฐานของการตัดสินใจร่วมกันของสามีและภรรยาอาจมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม จากการส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้และปฏิบัติตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย และขณะเดียวกันคู่สมรสสามารถที่จะฝึกให้บุตรของตนได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นภายในครอบครัวร่วมกับตนเองด้วย

5. การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีหลายปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในครอบครัว เขตบางกะปิมีกิจกรรมร่วมกันน้อยกว่า เขตมีนบุรี ครอบครัวที่มีสมาชิกทำกิจกรรมร่วมกันน้อย อาจมีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันต่อกันน้อย ขาดความอบอุ่น ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา แต่อย่างไรก็ตาม สามารถที่จะเสริมสร้างการทำกิจกรรมร่วมกันได้ในวันสุดสัปดาห์หรือวันหยุด ทั้งกิจกรรมภายในบ้านและกิจกรรมนอกบ้าน เช่น ร่วมกันทำงานอดิเรก พักผ่อนนอกบ้านตามแหล่งท่องเที่ยว ส่วนครอบครัวในเขตมีนบุรีซึ่งมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาก ย่อมทำให้สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสปรึกษาและพูดคุยร่วมกันมาก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวจึงมีมากตามมาด้วย จากผลการวิจัยจะเห็นว่า นอกจากการรับประทานอาหารเย็นร่วมกันแล้ว การดูโทรทัศน์ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากิจกรรมอื่น หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวงการโทรทัศน์ ได้ใช้โอกาสนี้สอดแทรกแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีของ

ครอบครัวลงไปในบทโทรทัศน์และสื่อโฆษณา ก็จะเป็นการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้กับสมาชิกในครอบครัวได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อสร้างสถาบันครอบครัวให้เป็นสถาบันพื้นฐานที่มีคุณภาพ ช่วยลด ป้องกัน และแก้ไขปัญหาคู่ครองที่ติดอีกทางหนึ่ง

6. บทบาทของภรรยา ปัจจุบันภรรยาของหัวหน้าครอบครัวใน เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรี ออกไปทำงานนอกบ้านไม่แตกต่างกัน เพราะปัจจุบันค่าครองชีพสูง สามีและภรรยาต้องร่วมกันรับผิดชอบภาระของครอบครัว แม้ว่าการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาจะมีเพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และปัจจุบันแนวโน้มของสตรีที่มีการศึกษาระดับสูงเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่ควรนำมาพิจารณาก็คือ กลุ่มอายุภรรยาของหัวหน้าครอบครัวใน เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรีที่ออกไปทำงานนอกบ้านกันมากอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ เมื่อมีบุตรต้องรับภาระ เลี้ยงดูตามช่วงเวลาที่หน่วยงานกำหนดให้ลาเท่านั้น และมีหลายคนที่ออกจากการทำงานมาเป็นแม่บ้านเพื่อเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือ มีเครือข่ายช่วยเหลือเลี้ยงดู แต่มีหลายครอบครัวที่ต้องจ้างหรือใช้บริการจากสถานรับเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นกรณีที่ควรให้ความสนใจมากในด้านมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีการกำหนดมาตรฐานให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก และดูแลควบคุมสถานบริการดังกล่าวอย่างใกล้ชิด

7. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าครอบครัวใน เขตบางกะปิมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว มากกว่าหัวหน้าครอบครัวใน เขตมีนบุรี ซึ่งอาจเป็น เพราะอยู่ใน เขตที่มีความเป็น เมืองมาก ย่อมจะได้รับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมากกว่า เขตมีนบุรี แต่อย่างไรก็ตามหัวหน้าครอบครัวทั้ง เขตบางกะปิและ เขตมีนบุรียังมีค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวน้อย ซึ่งความจริงแล้วการที่หัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวมีความรู้และความเข้าใจกฎหมายครอบครัว เป็นอย่างดี จะช่วยให้แต่ละบุคคลได้ทราบบทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว หากนำแนวความคิดจากผลการวิจัยด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวมาใช้ในการ เผยแพร่กฎหมายครอบครัว ก็สามารถทำได้คือ หน่วยงานด้านกฎหมาย เช่น กรมอัยการ หน่วยแนะกฎหมายของสถาบันอุดมศึกษา น่าจะทาบโทรทัศน์ด้านกฎหมายครอบครัวออก เผยแพร่สู่ประชาชน โดยใช้โทรทัศน์ เป็นสื่อกลาง หรืออีกแนวทางหนึ่งคือ ทุกวันนี้ในชีวิตประจำวันของประชาชนใน เขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ต้องอาศัยรถโดยสารประจำทาง เป็นพาหนะในการเดินทาง และรถโดยสารประจำทางส่วนใหญ่จะมีวิทยุ การจัดรายการวิทยุเพื่อให้ผู้โดยสารได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว ก็จะเป็นการ เผยแพร่ข่าวสารด้านกฎหมายที่ดีอีกวิธีหนึ่ง แต่ในแง่ของกฎหมายนั้น เมื่อสมาชิกใน

ครอบครัว เกิดปัญหาหรือต้องใช้กฎหมาย อาจจะนำกฎหมายมาใช้หรือจะดำเนินการตามกฎหมายไม่ถูกต้อง ก็สามารถที่จะขอบริการด้านกฎหมายได้ฟรี จากกรมอัยการ หน่วยแนะนำกฎหมายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สภาสตรีแห่งชาติ เป็นต้น

เชิงระ เียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เป็นวิธีหลักของการศึกษาวิจัย โครงสร้างครอบครัวครั้งนี้ โดยมีขอบเขตสัมพัทธ์เฉพาะหัวหน้าครอบครัวในเขตบางกะปิและ มีนบุรีเท่านั้น หากมีการศึกษาวิจัยในแนวทางเดียวกันนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กลุ่มประชากรตัวอย่างควร เลือกจากบริเวณที่มีความเป็นเมืองต่างระดับกันโดยไม่มีศูนย์กลางความเป็นเมืองอยู่ตามระยะทางที่ห่างออกไป หรือ เปรียบเทียบระหว่าง เขตเมืองชั้นในกับเขตชานเมือง เพราะจะทำให้ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองต่างระดับกันอย่างแท้จริง และผลการวิจัยจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

2. กำหนดปัญหาการวิจัยจากโครงสร้างครอบครัว เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เท่านั้น และศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของครอบครัวนอกจากระดับความเป็นเมือง เช่น ความทันสมัย (Modernization) หรือระยะห่างจากศูนย์กลางเขตเมืองชั้นใน เป็นต้น

นอกจากการวิจัยเชิงปริมาณแล้ว ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยวิทยา เช่น การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เป็นต้น มาใช้เพื่อศึกษาชีวิตประจำวันของกลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน และได้รายละเอียดเกี่ยวกับประชากรที่ศึกษามากยิ่งขึ้น